

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

V. An Iustitia vindicatiua, & œconomica sint distinctæ species Iustitiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

aut iniuriæ quantitas dependet. Qua ratione si contra passum accipiatur, non pro eo quod est reddere, aut pati simile in specie, sed pro eo, quod est reddere aut pati æquale, secundum dictamen rectæ rationis, aut legis, tunc procul dubio contrapassum erit idem, quod iustum; eodemque sensu fortassis intelligi possunt veteres illi, ab Aristotele reprehensi, ut recte notavit Salon hic q. 61. a. 4.

Dices; etiam cum iuxta citatum locum Exodi 21. inter æquales, simile in specie damnum patitur nocens, cum eo, quod innocenti prius intulit, necdum videtur constitui æqualitas inter lædentem & læsum: quia innocens præter damnum, etiam passus est à nocente grauem iniuriam; quæ proinde simili in speciem damno non videtur satis compensari.

Respondeo satis compensari, non præcise per æquale damnum; sed quia id damnum à publico Iustitiæ ministro, cum grandi probro & dedecore nocenti infertur; quo fit, ut & damnum innocenti illatum per æquale damnum, & iniuria per probum compensetur: secus est in cõpensatione damni realis, quæ per se loquendo, non publice per Iustitiæ publicæ ministrum, sed priuatim, per ipsum lædentem, sine eiusmodi probro, fieri potest & solet; vbi proinde merito plus restitui iubetur, quam acceptum est.

DVBIVM V.

Utrū iustitia œconomica, & vindicatiua, sint propria & distincta species iustitiæ.

Ad S. Thomam 2. 2. q. 58. a. 7. & q. 61. aa. 4.

70 **F**ACIT hæc res ad intelligendas melius iustitiæ species. Et quod ad iustitiæ œconomicæ attingit, suppono iustitiæ œconomicæ esse illam, quæ est inter Patrem & filium, virum & vxorem, dominum & seruum: quam proinde etiam solum esse iustitiæ secundum quid, docuit S. Thomas hic q. 58. a. 7. ut pluribus dictum supra dub. 1. à n. 8. sed an sit aliqua specialis virtus dubitatur.

Prima sententia est, esse vnã virtutem quandam specialem, quæ secundum triplicem illam combinationem, bonum totius domus procuret; etsi pro diuersa combinatione, diuersa nomina fortiaur. Significat aperte S. Thomas hic q. 58. a. 7. ad 3. vbi ait: *Domestica multitudo secundum philosophum 1. Polit. c. 3. & vlt. distinguitur secundum tres combinationes, scilicet vxoris & viri, patris & filij, domini & serui: quarum personarum vna est quasi aliquid alterius. Et ideo ad huiusmodi personas non est simpliciter iustitia, sed quaedam iustitiæ species, scilicet œconomica, ut dicitur in 5. Eth. cap. 6. & cap. vlt. Cui proinde sententiæ etiam fauet Aristoteles cit. 5. Ethic. 6. & 1. Polit. 3. & 8.*

71 **S**ecunda sententia est Gregorij de Valentia q. 2. pun. 2. qui nullam agnoscit specialẽ virtutem, bonum totius domus per se procurantẽ; admittit tamen respectu domesticę multitudinis, iuxta tri-

plicem personarum combinationem, ob diuersitatem debiti, ut existimat, valde notabilem, tres virtutes distinctas, quæ late loquẽdo nomine iustitiæ œconomicæ affici possint. Prima est pietas inter patrẽ & filiũ: secunda iustitia conyugalis, seu œconomica, strictẽ accepta, inter virũ & vxorem: tertia iustitia herilis inter dominum & seruum.

Tertia sententia est, Petri Aragonij hic q. 58. a. 7. vbi sentit, nec specialẽ virtutẽ esse cõstituendã quæ per se bonũ toti⁹ dom⁹ procuret, ut dicit prima sententia, quam ille vocat falsam, & contra-
72 cõmunẽ, nec iustitiã illã, quæ est inter virũ & vxorẽ, dominũ & seruũ, vllã esse specialẽ virtutem, ut dixit secunda sententia; sed ad eius munia sufficere, tum legalẽ iustitiã, tum ceteras virtutes morales, videlicet prudentiam, fidelitatẽ, obseruantia, obedientia, fortitudinẽ, temperantiã, pro diuersitate videlicet materiæ & actionũ, quibus bonum domus procurandũ est; licet inter patrem & filiũ detur specialis virtus, quæ vocatur pietas.

Et hæc sententia videtur ceteris probabilior, quam etiam supposui quæst. præ. du. 7. n. 11. 8. Tũ quia conformis est vulgari virtutum distinctioni, secundum quam communiter, præter pietatem, nulla specialis alia virtus inter personas domesticę multitudinis constituitur. Tum quia sola pietas habet valde diuersum obligationis fundamentum; quod scilicet est, non contractus mutuus, ut inter virum & vxorem; nec lex aliqua extrinseca iuris gentium, ut inter seruum & dominum; sed ipsa naturalis participatio eiusdem sanguinis, seu naturalis colligatio inter totum & partem. Tum quia alioquin respectu totius domus procurandæ, nulla est specialis difficultas, suppositis alijs virtutibus.

Itaque sicut ad debitum iustitiæ œconomicæ persoluendum, in vxore & seruo, sufficiunt obseruantia, fidelitas, & obedientia; ita etiã ad debitũ eiusdem soluendum in marito & domino, sufficit cum prudentia, strictior, & quasi gratuiti officij accessu actiũs constringens charitas; sicut etiam accidit in Præceptore, seu cõfessario, ex charitate hæc officia obeuntibus: exceptis tamen ijs casib⁹, in quibus cit. dub. 7. & hac quæst. dub. 1. dixi inter eas personas esse iustum, ac iustitiã simpliciter, quæ utiq; est vna specie infima virtus.

Ex quibus etiam sequitur, iustitiã secundum quid non esse certam aliquam speciem iustitiæ ab alijs virtutibus distinctam, sed comprehendi sub diuersis alijs virtutibus, ut dictum.

Quod vero ad iustitiã vindicatiuã spectat, intelligitur eo nomine virtus illa, qua superior subdito suo, p delictis infert condignã & debitã poenam.

74 **A**SSERTIO I. Iustitia vindicatiua, ut per eam præcise puniens ordinatur ad delinquentẽ, cui p delictis velut superior debitam poenam infligit, ut ita nimirum æqualitas inter subditum, aliquid cõtra suam voluntatem patientem, & eundem plus nimio sibi indulgentem, aut etiam alterum iniuriã compensatiõnem expectentem, constituatur; adeoq; simpliciter & absolute loquendo, non est iustitia, pprie dicta; sed pars potẽtialis iustitiæ. Ita S. Thomas infra q. 80. a. vn. & q. 108. a. 2. vbi hoc expresse

docet.

docet. Item tradunt Sotus lib. 3. de iustitia quæst. 5. art. 1. ad 3. Salon hic quæst. 61. art. 1. Bannes art. 4. & Molina tom. 1. disp. 12. & in re etiam. Valentia q. 4. punct. 1. licet Aragonius q. 61. a. 1. aliter sentiat.

Probatur assertio. Quia etsi talis iustitia erga delinquentem, aliquem iustitiæ, seu distributi-
uæ, seu commutatiuæ modum & æqualitatem, seruet; non tamen id facit per modum debiti, spectantis ad iustitiam commutatiuam, aut distributi-
uam; eo quod nec delinquens, nec puniens secundum se, vllum ius talis iustitiæ ad pœnam habeant. Quod de delinquente per se manifestum est; cum habeat voluntatem ad pœnam auersam.

75 De puniente quoad iustitiam distributi-
uam itidem clarum, cum nulla hic sit distributio bonorum communium. De iustitiâ commutatiua ex eo probatur, quod nec Iudex, nec Respublica, cuius partes iudex puniens subit, vllum ius iustitiæ commutatiuæ habeat in delinquentem, ne peccet, sed solum ius iustitiæ legalis, quandoquidem peccans, respectu quidem Reipublicæ, & Iudicis, solum iustitiam legalem violat. Atqui ex violatione iustitiæ legalis præcisè nullum nascitur. Reipublicæ ius iustitiæ commutatiuæ, nec etiam restitutionis obligatio, vt dicitur quæst. 6. dub. 1. Ergo satisfactio publica per pœnam non est actus iustitiæ commutatiuæ, ac proinde nec Iudex aut Respub. ad eam habet ius iustitiæ commutatiuæ.

Pars autem læsa, tamen si habeat ius aliquod iustitiæ commutatiuæ, tum erga Iudicem, tum erga lædentem; quia tamen id, eiusue compensatio in proposito non spectatur, nec etiam à parte læsæ petitur; sed solum spectatur ex æquatio pœnæ cum culpa ac iniuria alteri illata, non potest dici, hæc ratione præcisè exerceri actum iustitiæ commutatiuæ.

76 ASSERTIO II. Actus iustitiæ vindicatiuæ, quatenus exercetur à Iudice ex officio debito, tum erga communitatem, tum erga partem læsam, id ob suæ iniuriæ compensationem, vel indemnitationem experientem, spectat ad iustitiam commutatiuam. Significat ex parte S. Thomas q. 108. a. 2. ad 1. vbi dicit, punitionem peccatorum, secundum quod pertinet ad publicam iustitiam, esse actum iustitiæ commutatiuæ. Et in 3. p. q. 85. a. 3. ad 3. docet, quod *utraq;* (tam pœnitentia, quam iustitia vindicatiua) sub iustitia commutatiua continentur: sicut etiam mox ibidem ad 4. subdit, pœnitentiam esse directè speciem iustitiæ. Eandem conclusionem docent Caietanus ibidem, Aragonius, & Salon hic q. 61. a. 1. Bannes a. 4.

77 Probatur. Quia Iudex ex officio, & iustitia commutatiua, tam erga ipsam Respublicam, quam erga personas læsas, quarum nomine pro tali officio condignum stipendium accipit, tenetur pro loco & tempore, ad condignam pœnam delinquentibus inferendam. Idem à posteriori etiam ex eo colligitur, quod nisi hoc faciat, tenetur ad compensationem damnorum, quæ tum Reipublicæ, tum priuatis ciuibus tali impunitate inferuntur, vt suo loco patebit.

Et confirmatur, quia iudex per talem actum, veram constituit æqualitatem inter se, ex vna parte, & Respublicam, partemque læsam ex altera; tantum nimirum eis persoluens laboris & operæ, quantum ratione officij & stipendij tenetur.

78 Quamquam Sotus & Valentia loc. cit. putent, eiusmodi vindictam, respectu læsi, non habere rationem iustitiæ commutatiuæ in iudice, quod etiam significat S. Thomas q. 108. a. 2. ad 1. vbi addit, *vindicationem, secundum quod pertinet ad immunitatē alieius per sona singularis, à qua iniuria propulsatur, pertinere ad virtutem (proprium) vindicationis.* Sed intelligi potest, iuxta sensum præcedentis conclusionis, quando non habita ratione boni partis, ex debito officio procurandi, sed præcisè solum ad æqualitatem inter delinquentem & iniuriam passum constituendam, vindicta exercetur; ipsa læsa parte eandem vindictam non expetente.

79 ASSERTIO III. Idem quoque actus, vt præcisè referatur ad bonum commune procurandum, communi debito seu titulo iustitiæ legalis, etiâ est actus iustitiæ legalis. Videtur ex mente omnium, & colligitur ex dictis q. præc. vbi docui, iustitiâ legale primario, & quasi architectonicè etiâ esse in principe, seque extendere ad omnia illa officia quæ Princeps pro ratione suæ potestatis, in vtilitatē Reipublicæ præstat. Et confirmatur. Quia ipsa legislatio in Principe spectat ad iustitiam legalem; Ergo etiâ legis læsæ vindictio contra transgressores.

80 ASSERTIO IV. Iustitia vindicatiua quomodo-
cumq; accipiatur, non est distincta species iustitiæ commutatiuæ. Est contra Caietanum 3. par. q. 85. a. 3. sed communis aliorum. Et colligitur tum ex S. Thoma q. 61. a. 1. debuisset enim alias eius hoc loco facere mentionem. Tum ex dictis. Quia nimirum vindicta sub varijs considerationibus est actus tum ipsius iustitiæ legalis, tum commutatiuæ, tum deinde etiâ peculiaris virtutis à iustitia proprie dicta distincta: Ergo sub nulla ratione potest constituere distinctam speciem iustitiæ proprie dictæ.

Et S. Thomas cit. q. 85. non dicit, nec vult, eam contineri sub iustitia commutatiua tanquam speciem sub genere: sed intelligit (certa quadam ratione, vt dictum) sub ea contineri, vt partem quasi materialis sub toto; quia vna quadam velut pars materialis iustitiæ commutatiuæ est, vt iudex etiâ per vindictam Reipublicæ & læsæ parti reddat ius suum, ad modum explicatum.

81 Quæres, an etiam iusta seu licita vindictæ postulatio possit esse actus iustitiæ commutatiuæ in postulante, iuxta ea, quæ in materia de charitate q. 6. du. 1. hæc de re dicta sunt. Caietanus q. 108. a. 2. dicit, esse actum specialis tantum virtutis. Suarez disp. de iustitia Dei sect. 5. à num. 4. & 5. simpliciter negat esse actum iustitiæ. Aragonius q. 61. a. 1. vniuersim asserit, actum iustitiæ vindicatiuæ esse actum elicittum ipsius iustitiæ commutatiuæ. Salon & Bañes loc. cit. vt videbimus, distinguunt.

82 Respondetur, hoc pendere ex eo, an etiam petitio seu acceptio debiti in Creditore, vel postulatio priuatæ satisfactionis pro iniuria illata, v. g. restitutionis famæ extra iudicium sit, aut possit esse actus iustitiæ commutatiuæ. Quod negant Vasquez 1. 2. disp. 95. cap. 8. Suarez loc. citat. eo

quod his actibus non reddatur alteri ius suum, adeoque in ijs deficiat ratio debiti.

Sed Respondetur, non esse quidem eos actus per se iustitiæ quasi perfectos & completos; quod solū allata ratio probat: sed tamen quoad affectū esse, si formaliter in ijs intendatur ratio æqualitatis ex debito iustitiæ commutativæ constituenda ab altero: quia eiusdem rationis ac virtutis est in se ipso velle & exercere hanc rationem æqualitatis, atque eandem velle in altero.

Idem ergo etiam de postulatione vindictæ dicendum, quotiescunque à parte læsæ petitur iusta

vindicta, præcise ob cōuenientem & debitā compensationem iniuriæ & læsi honoris. Tameñ Saloñ & Bañes loc. cit. asserant, eam vindictæ commutationem tunc solum esse actum iustitiæ commutativæ in exigente, quando iniuria læsi in aliorum etiam nocumentum vergens, remitti non potest, aut alias condigna satisfactio non præstari, quam per sententiam & punitionem Iudicis: quod moraliter quidem eatenus verum est, quia extra hos casus sincero affectu iustitiæ peti vix solet vindicta, vt etiam indicat Suarez loc. cit. n. 6. de quo supra de charitate q. 3. dub. 1.

Q V Æ S T I O III.

De Iudicio priuato, & suspicione.

Sanctus Thomas 2. 2. q. 66. aa 6.

Agit quidem S. Thomas q. 60. de Iudicio in genere etiam prout ad Iudicem pertinet; sed quia de hac re peculiaris est locus tractandi cum eodem S. Thoma q. 67. ex instituto hoc loco solum agemus de iudicio priuato; præmissa cōmuni ratione & diuisione ipsius iudicij. Quæ de causa hæc quæstio absoluetur tribus dubitationibus. I. Quid, & quotuplex sit Iudicium; & quomodo sit actus iustitiæ. II. De suspicione seu iudicio priuato, præsertim temerario; an & quale sit peccatum. III. An & quæ ratione dubia sint in meliorem partem interpretanda.

D V B I V M I.

Quid, & quotuplex sit Iudicium; & quomodo sit actus iustitiæ

Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 60. a. 1.

S Thomas de iudicio velut actu Iustitiæ acturus, quærit primo, vtrū iudiciū sit actus iustitiæ, & Respondet; iudiciū, quā dicitur seu decernitur iustum, præcipue à iudice, esse actum iustitiæ; nō quidem elicitiue, sic enim esse actū prudentiæ, sed dispositiue, ea ratione, qua iudicium rectū in materia castitatis, procedit ex castitate.

Cæterum vt plenius intelligatur, quid sit iudicium, & qua ratione sit actus iustitiæ, notandum est I. ex S. Thoma hic q. 60. a. 1. in corpore, & responsione ad 1. iudiciū proprie, & ex ipsa nominis impositione dici, definitionē seu determinationē iusti, videlicet quasi *dictionē iuris*, quod est obiectū iustitiæ; sicut *Iudex* dicitur quasi *ius dicens*.

Hinc vero amplicata nominis significatione, generatim deinde omnis recta determinatio, in rebus quibuscunque, seu practicis, seu speculatiuis, sortita est iudicij nomē. Cum vero vtraq; nominis acceptio (vt alias plures omittam, quibus nimirum iudicium etiam rem iudicatam, item legem iudicis, ac demum locum iudicij significat) iam sit vulgata, prima solum ad hunc locum pertinet, non secunda.

Notandum II. Iudicium priori illo modo acceptum, triplex distingui posse. Primū illud, quo quiuis etiam particularis homo, in materia iustitiæ, priuatim determinat, quid iustum sit, quidq;

adeo à se ex iustitia faciendum sit, cuius mentionem facit S. Thomas in corpore articuli, & ad 1.

Secundum, quo iudex idipsum publica auctoritate determinat, quod quasi per excellentiam & quandam antonomasiam iudicium dicitur, iuxta S. Thomam ibidem ad 4.

Tertium, quo priuatus etiam quisque, in particulari tantum materia iustitiæ, nempe vbi de estimatione proximo debita agitur, ius suum eidē reddit hoc ipso, quod ita de illo sentit & iudicat, quo modo sentire de illo ex iustitiæ præscripto debet; de quo sanctus Thomas in hoc quidem articulo explicare mentionem non facit, sed facit tamen in sequentibus; adeo vt indistincte ferre modo de hoc, modo de illo iudicio, non nunquam etiam generatim de omnibus agat, vt in sequentibus magis patebit.

Notandum III. Quodlibet eiusmodi iudicium à S. Thoma vocari & esse actum Iustitiæ; sed non eodem modo. Primum enim illud iudicium, per se & proprie non tam est actus iustitiæ effectiue, seu elicitus, seu imperatus, quam dispositiue, vt dictum, & declarat S. Thomas in corpore, & ad 1. & 2. quatenus videlicet imbutus iustitiæ, facile per intellectū quod iustum sit, videt & determinat; sicut in omni virtutis materia, peculiare quandā dispositionē, & aptitudinem ad bene iudicandum habet ille,